

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ,
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Δ.Π.Α. ΣΤΗ ΝΗΣΟ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

Εργαστήριο Ενάλιας Αρχαιολογίας
<http://ham.uop.gr/el/ereuna/ergastiria/enalias>
<http://ham.uop.gr/en/research/labs/maritime-archaeology>

Η Αρχαιολογία των Ακτογραμμών
The Archaeological Shoreline Research Project (A.Sho.Re.)

A.Sho.Re is a research project that inspires the interest of experts and others alike, in the dynamic fluidity of coasts, a versatile environment that has been a catalyst for culture from the remotest past until the present

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας
Διευθ. Εργαστηρίου Ενάλιας Αρχαιολογίας

Έργο 2022

Τίτλος Έργου: Διεπιστημονική Έρευνα Ακτών και Παλαιοακτών της Νήσου Κεφαλληνίας επί της χέρσου και υποθαλασσίως στην παράκτια ζώνη Συκιά-Σκάλα-Λουρδάτα: Γεωαρχαιολογία και Ανασκαφική Τεκμηρίωση.

Η Αρχαιολογία των Ακτογραμμών, διεξαγόμενη υπό την επιστημονική μας διεύθυνση σε έκταση >50 Km στα πρανή της ΝΑ Κεφαλληνίας, αποτελεί αυτοδύναμη έρευνα του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Δ.Π.Α. Το έργο αποσκοπεί στην ανακάλυψη, στην διεπιστημονική τεκμηρίωση και στην ιστορική κατανόηση της παλαιότατης σχέσης μεταξύ παράκτιων γαιών και ιστορίας ή της ιστορικής σημασίας των ακτών, όπως λανθάνουν στην Αρχαιολογία των Ακτογραμμών. Το έργο συνιστά, επί πλέον, πλαίσιο θεωρητικής και μεθοδολογικής μελέτης της παλαιογεωγραφίας των ακτών ως γεωαρχαιολογικών αρχείων ανάκτησης των συμβάντων του παρελθόντος. Κατά την Α' ερευνητική περίοδο (2011-2015), η οποία διεξήχθη με την υποστήριξη του Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "Δημόκριτος" (Δρ Γ. Μπασιάκος) και του ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε. (Δρ Χρ. Αναγνώστου), ολοκληρώθηκε συστηματική, γεωαρχαιολογική αναγνωριστική έρευνα επιφάνειας σε όλη την έκταση των ΝΑ παράκτιων πρανών. Η Β' ερευνητική περίοδος (2017 κ.ε.) ελέγχει και τεκμηριώνει ανασκαφικά τα πορίσματα του πρώτου πενταετούς ερευνητικού έργου.

Επιπροσθέτως, το αντικείμενο της Αρχαιολογίας των Ακτογραμμών υποστηρίζεται ειδικότερα, στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος, με το μάθημα Κατεύθυνσης *Ενάλια Αρχαιολογία Ι: Η Γεωαρχαιολογία της Παράκτιας Ζώνης*.

Το πρόγραμμα της Νήσου Κεφαλληνίας συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των εγκεκριμένων ερευνητικών προγραμμάτων διεθνώς ως φορέας έρευνας και εκπαίδευσης φοιτητών και στην αγγλική γλώσσα, αναγνωρισμένος από τα αντίστοιχα ιδρύματα της αλλοδαπής (αναγνωρίζοντας με

8 ECTS την πλήρη συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό). Προς τούτο συνεργάστηκε το Institute for Field Research, Fieldwork Programs 2014-2015 [Διαβάστε την Έκθεση [εδώ](#) (αγγλικά)].

Στην τρέχουσα ερευνητική περίοδο, 1 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 2022, οι συμμετέχοντες φοιτητές επελέγησαν αναφορικά με την ακαδημαϊκή τους επίδοση, αλλά και με τις ιδιαίτερες δεξιότητες που απαιτεί η έρευνα σε χερσαίο, τραχύ και, συγχρόνως, θαλάσσιο περιβάλλον, συμπεριλαμβάνοντας κολύμβηση και ελεύθερη κατάδυση. Η έρευνα πεδίου το 2022 διεξήγαγε συνολικά επτά ανασκαφικές τομές σε δύο θέσεις και, επικουρικός, γεωαρχαιολογική εποπτεία θαλάσσιων αναβαθμίδων και παράκτιων πρανών σε συνολική έκταση 15 Km περίπου. Στην παρούσα ερευνητική περίοδο τεκμηριώνεται ο ορίζοντας της Μέσης Παλαιολιθικής (παλαιότερος των 40.000 BP κ.ε.) και, ακολούθως, ίχνη της Ανώτερης Παλαιολιθικής και της Νεολιθικής. Εμφατικά τεκμηριώνονται όψεις της Εποχής του Χαλκού και, σε μικρότερο βαθμό, ιστορικές περίοδοι, έως τον 11ο-12ο αι. μ.Χ. Οι φοιτητές διδάχθηκαν τεχνικές ανασκαφής, καταγραφής της ανασκαφικής διαδικασίας, διαχείρισης υλικού στο πεδίο, φωτογράφισης, διαφορετικού είδους μετρήσεις, αναγνώριση υλικού διαφορετικών χρονικών περιόδων, περιγραφή αρχαιολογικού υλικού, καταγραφή ημερολογίου. Η Κοινότης Πόρου Κεφαλληνίας ευγενώς διέθεσε και το 2022 χώρο για τις ανάγκες του Εργαστηρίου των ερευνών πεδίου. Οι φοιτητές διδάχθηκαν την μετα-ανασκαφική διαχείριση του υλικού (διαχωρισμός σε ομάδες, καθαρισμός, σήμανση, καταλογογράφηση στα διαφορετικά αρχεία του προγράμματος, φωτογράφιση, επεξεργασία αρχείων, αποθήκευση προς παράδοση στην Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων). Διδάχθηκαν θέματα εκτός Προγράμματος Σπουδών, όπως αρχές αποτύπωσης με διαφορετικά συστήματα και μέσα αποτύπωσης, υπό τον Λεωνίδα Ευτυχιάκο και την Παναγιώτα Βαλσαμάκη. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην Εποχή του Λίθου, υπό την στενή εποπτεία των Dr Gilbert Marshall και Dr Παρασκευής Ελεφάντη. Η διαδικασία ήταν σεμιναριακού τύπου, συμπεριλαμβάνοντας τυπολογική διάκριση λιθοτεχνιών, σχέδιο, φωτογράφιση, καταλογογράφηση και διαχείριση βάσεων δεδομένων. Η μαθητεία ήταν δίγλωσση στην ελληνική και, συγχρόνως, στην αγγλική γλώσσα, εκπονώντας δίγλωσσο κατάλογο της σχετικής ορολογίας.

The *Archaeological Shoreline Research* project (A.Sho.Re.) is a geoarchaeological project set up to explore archaeology in relation to the coastal zone. A principal aim of this project is to establish an interdisciplinary approach to maritime landscape formation in order to detect and assess major or local events in the Mediterranean culture sequence.

Particular emphasis was placed on the Palaeolithic during the 2022 field season, building on the results of the previous phases of the project where early chipped stone tools were recovered from beaches as well as underwater. These rolled artifacts provided solid evidence for the presence of Middle and possibly Upper Palaeolithic hunter-gatherer communities along the coastline of eastern Kefalonia, much more extensive than was previously imagined. But it was unclear whether the land-based component of this evidence had survived or even whether it had previously existed, given that the rolled artifacts recovered could potentially have been moved over substantial distances by waves and sea level change.

Surface survey along the south-eastern and southern coastal strip produced significant quantities of chipped stone evidence, primarily Middle Palaeolithic. Dated to earlier than around forty thousand years ago, these discoveries confirm the results obtained during the beach and underwater phase of the project. Dense and extended scatters of material were sampled at regular intervals and correlated with the raised beach terraces visible along this part of the coast. Further work on these features, along with their correlation with MIS stages and interglacial high stands, will allow them to be dated, along with the archaeological evidence recovered from their surfaces. Dating of the terraces will add significantly to our understanding of the nature and chronology of the Palaeolithic occupation of Kefalonia, as well as providing key marker horizons for material recovered during subsequent fieldwork campaigns. Sea level change may also provide answers as to why certain parts of the record appear to be absent on Kefalonia, the Upper Palaeolithic and Mesolithic in particular.

The students played a key role in these discoveries, during surface survey and artifact processing and recording. They received tuition in the chronology of the Palaeolithic and Mesolithic, along

with an introduction to Middle Palaeolithic chipped stone typology, using the artifacts recovered during the survey. They participated in the recording and were shown how to measure and describe the material, as well as entering their results in the project Access database. They also made significant progress in illustrating and photographing the artifacts, many of which will be included in forthcoming publications. Several have expressed an interest in furthering their knowledge regarding chipped stone technology and the employment opportunities offered by artifact illustration.



Άποψη της έρευνας πεδίου 2022 σε ανυψωμένους αιγιαλούς και διεξαγωγή ανασκαφικών τομών (άνω). Χαρακτηριστικά ευρήματα λιθοτεχνίας της Μέσης Παλαιολιθικής περιόδου (κάτω).

- ✦ Yiannouli, E. 2016. A.Sho.Re. 2011-2015, SE Kephallenia in the Ionian Sea: Investigating the geoarchaeology of the coastal zone. In E. Photos-Jones, Bassiakos, Y., Filippaki, E., Hein, A., Karatasios, I. Kilikoglou, V. and E. Kouloumpi (eds) *Proceedings of the 6th Symposium of the Hellenic Society for Archaeometry*, Athens 16-18 May 2013, The Acropolis Museum (British Archaeological Reports S2780), 179-185. Oxford: Archaeopress.
- ✦ Yiannouli, E. 2017. Έργο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στη Νήσο Κεφαλληνία: Το Ερευνητικό Πρόγραμμα της Παράκτιας Ζώνης (Archaeological Shoreline Research), *1 Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο*, 30 Απριλίου - 4 Μαΐου 2014. Πρακτικά, 4ος τόμος, 327-340. Corfu: Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών.
- ✦ Yiannouli, E. 2018a. Imaging Archaeological Shoreline Research. ITACA Innovation Technologies and Applications for Coastal Archaeological sites, End users Conference 28-29 March 2014, Soprintendenza del Mare, Via Lungarini, 9 – 90133 Palermo, Italy. *ΕΝΑΛΙΑ XIII*, 144-162.
- ✦ Yiannouli, E. 2018b. Παράκτιο Παλίμψηστο, Παράδειγμα από το Έργο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στη Νήσο Κεφαλληνία. In A. Simosi (ed.) *Βουτιά στα περασμένα, Η υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα, 1976-2014*, Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, Μουσείο Ακροπόλεως, 6 Μαρτίου 2015. Επετειακός Τόμος, 351-368 Athens: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων.
- ✦ Theodorou, G. Bassiakos, Y. Tsakalos, E. Yiannouli, E. and P. Maniatis 2018. The use of CT scans and 3D modeling as a powerful tool to assist fossil vertebrate taxonomy. In M. Ioannides, Fink, E. Brumana, R. Patias, P. Doulamis, Martins, A. and M. Wallace (eds) *Digital Heritage. Progress in Cultural Heritage: Documentation, Preservation and Protection*. 7th International Conference, EuroMed 2018, Nicosia, Cyprus, October 29th - November 3rd 2018, Proceedings Part I, Lecture Notes in Computer Science Book Series - LNCS vol. 11196, 79-89.
- ✦ Yiannouli, E. 2022. The Archaeological Shoreline Research Project on the cultural semantics of coasts: the promontory of Kapros, southeast Kephallenia, in the Bronze Age. In Souyoutzoglou, C. and C. Papoulia (eds) *Archaeology of the Ionian Sea. Landscapes, Seascapes and the circulation of people, goods and ideas from the Palaeolithic to the end of the Bronze Age*. Oxford, Oxbow Books, 153-167.